

บทที่ 2

การตรวจเอกสาร

ไก่พื้นเมือง เป็นสัตว์ปีกที่เกษตรกรนิยมเลี้ยงกันอย่างแพร่หลายในทุกภูมิภาคของไทย จากการสำรวจของกรมปศุสัตว์ในปี พ.ศ. 2558 พบว่ามีเกษตรกรผู้เลี้ยงไก่พื้นเมือง 2,359,645 ครัวเรือน ประชากรไก่พื้นเมือง 72,412,376 ตัว ส่วนใหญ่อยู่ในพื้นที่ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ จำนวน 30,609,198 ตัว และภาคเหนือ 21,257,134 ตัว (ศูนย์เทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร กรมปศุสัตว์, 2559) ไก่พื้นเมืองไทยมีจำนวนเพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่องโดย ในปีพ.ศ. 2555 เพิ่มขึ้น 8.63 เปอร์เซ็นต์ (72,613,000 ตัว) เมื่อเปรียบเทียบกับปี พ.ศ. 2550 (สำนักงานเศรษฐกิจการเกษตร, 2555) ถึงจะมีจำนวนที่เพิ่มมากขึ้นแต่ก็ยังไม่เพียงพอกับความต้องการบริโภค ซึ่งพันธุ์ไก่พื้นเมืองที่เกษตรกรนิยมเลี้ยง ได้แก่ ไก่ประดู่หางดำ เหลืองหางขาว แดง และซี (อุดมศรี และคณะ, 2553) ทั้งนี้ ไก่พื้นเมืองมีจุดเด่น คือ ความสามารถปรับตัวในสภาพชนบทได้ดี หากินเก่ง ใช้อาหารต้นทุนต่ำมีความทนทานความเครียดจากความร้อน มีความต้านทานต่อโรคระบาดที่สำคัญ คือ โรคไข้ฉี่หนู และนิ่วคลาสิเซล ประกอบกับเนื้อนุ่มรสชาติอร่อย มีกรดไขมันชนิดไม่อิ่มตัวสูง (Jaturasitha *et al.*, 2008, บัญญัติ และมนต์ชัย, 2555) โดยกรมปศุสัตว์เองนั้นได้พยายามส่งเสริมการเลี้ยงไก่พื้นเมือง พันธุ์ประดู่หางดำ ให้กับเกษตรกรบนพื้นที่สูงอย่างต่อเนื่อง รวมถึงมีการศึกษาเกี่ยวกับไก่พื้นเมืองชนิดต่างๆ นอกจากนี้ยังมีการดำเนินการวิจัยการเลี้ยงไก่ในจังหวัดพะเยา พบว่า เกษตรกรในจังหวัดพะเยามีการเลี้ยงไก่พื้นเมืองในปริมาณสูงถึง ร้อยละ 83.76 ของไก่ทั้งหมด และมีจำนวนไก่เฉลี่ย 31.28 ตัวต่อครัวเรือน โดยลักษณะการเลี้ยงของ เกษตรกรยังคงเป็นการเลี้ยงแบบกึ่งปล่อยโดยมีพื้นที่ให้ไก่นอน ในส่วนของความต้องการไก่พื้นเมืองเพื่อจำหน่าย และปริมาณการบริโภค พบว่ายังอยู่ในตลาดระดับหมู่บ้านหรือตำบล ผู้บริโภคส่วนใหญ่มีความสนใจซื้อ ไก่พื้นเมืองเพื่อประกอบอาหารด้วยตนเอง และมีลักษณะการซื้อแบบซื้อไก่ทั้งตัวและเลือกไก่ที่มีขนาด 1.0-1.5 กิโลกรัม (วัชรและ คณะ 2559) สำหรับสีของเปลือกไข่ พบว่าไข่ไก่พื้นเมืองมีสีขาวนวลถึงน้ำตาล ผลการศึกษาสมรรถนะการเจริญเติบโตของไก่พื้นเมืองไทยพันธุ์ซีที่อายุ 16 สัปดาห์ อุดมศรี และคณะ (2553) และดรุณี และคณะ (2551) มีน้ำหนักตัวเท่ากับ 1,439.36 กรัม และ 1,278.7 กรัม 1,491.31 กรัม ตามลำดับ

พันธุ์ไก่พื้นเมือง

จากการศึกษาโดยใช้การเปรียบเทียบทางสัณฐานวิทยาและพฤติกรรม ตลอดจนการศึกษาทางชีวเคมีและพันธุศาสตร์ เชื่อว่าไก่ป่าสีแดง (Red Jungle Fowl) เป็นบรรพบุรุษหลักของไก่พันธุ์ต่างๆ ในปัจจุบัน (domestic chicken) และจากหลักฐานทางโบราณคดีเชื่อว่า มนุษย์ได้นำไก่มาเป็นสัตว์เลี้ยงครั้งแรกในทวีปเอเชียตะวันออกเฉียงใต้เมื่อประมาณ 6,000 ปีก่อนหน้านั้นนักสัตววิทยาได้จัดจำแนกไก่ที่มีการเลี้ยงกันอยู่ทั่วไปในปัจจุบันมีดังนี้ (สุชีพ และคณะ 2547)

Kingdom Animalia

Subkingdom Metazoa

Phylum Chordata

Subphylum Vertebrata

Class Aves

Order Galliformes

Family Phasianidae

Genus Gallus

Species Gallus domesticus

ไก่พื้นเมืองมีชื่อวิทยาศาสตร์ว่า Gallus domesticus เป็นสัตว์ที่อยู่กับคนไทยมาเป็นเวลานาน และมีการเลี้ยงกันอยู่ทั่วทุกภาคของประเทศ ซึ่งสายพันธุ์ของไก่พื้นเมืองของไทยที่เลี้ยงกันอยู่ในประเทศไทยมีหลายสายพันธุ์

การจำแนกสายพันธุ์ไก่พื้นเมืองตามลักษณะสีขน การแบ่งลักษณะขนของไก่ชนไทย เพื่อการจำแนกสายพันธุ์จะกำหนดลักษณะของขนไว้ 6 ประเภท ได้แก่ ขนพื้นตัว ขนปีก ขนพัด ขนกระสวย ขนอู และขนสร้อย การเรียกสีไก่ชนจะเรียกตามสีของขนสร้อย และหางไก่เป็นหลัก เช่น ไก่ประดู่หางดำ จะมีขนพื้นตัวดำสนิท ขนอู ขนปีก ขนหางพัด หางกระสวย สีดำสนิท ขนสร้อยคอ สร้อยปีก สร้อยหลัง เป็นสีประดู่สีเดียวกันตลอด เป็นต้น ยกเว้นไก่สีเทา และไก่สีแดงมักจะเรียกตามสีตัว และสีของขนสร้อยรวมกัน กรมปศุสัตว์ (2546) ได้ทำการขึ้นทะเบียนและกำหนดลักษณะและมาตรฐานประจำพันธุ์ของไก่พื้นเมืองไทยบางสายพันธุ์ตามลักษณะสีขนจำนวน 4 สายพันธุ์ ดังนี้

1. ไก่พันธุ์เหลืองหางขาว เพศผู้ มีรูปร่างสง่างาม ปาก แข็ง เกล็ด เล็บ เดือย มีสีขาอมเหลือง ขนพื้นตัวสีดำสนิท ขนสร้อยคอ สร้อยปีก สร้อยหลัง และระย้า มีสีเหลืองสดสีเดียวกัน หางพัดยาวดำ หางกระสวยดกยาวมีสีขาว ปีกท่อนในมีสีดำ ปีกไขนอกแซมขาว ที่สำคัญมีหย่อมกระ 5 แห่งที่หัว หัวปีก และข้อขา ไก่เหลืองหางขาว เพศเมียมีขนพื้นตัวเป็นสีดำตลอดตัวมีขนสีขาวแซม

2. ไก่พันธุ์ประดู่หางดำ เพศผู้ มีรูปร่างสง่างาม ปาก แข็ง เกล็ด เล็บ เดือย มีสีน้ำตาลแก่ หรือมะขาม ไข่ไหม้ หรือมะขามคว่ำ ขนพื้นตัวสีดำ ขนสร้อยคอ สร้อยปีก สร้อยหลัง และระย้า มีสีประดู่ หางพัด และหางกระสวยสีดำสนิท ไก่ประดู่หางดำ เพศเมียมีขนพื้นตัว และขนปีกสีดำ ขนคอจะมีสีประดู่แซมปลายเล็กน้อย หางยาวสีดำสนิท

3. ไก่พันธุ์ซี เพศผู้เป็นไก่รูปร่างสูงใหญ่สง่างาม ปาก เกล็ด เดือย มีสีขาอมเหลือง ขนลำตัว สร้อยคอ สร้อยปีก สร้อยหลัง ขนปีก หางพัดและหางกระสวย มีสีขาตลอด เพศเมียมีลักษณะเช่นเดียวกับไก่ชนเพศเมียทั่วไป แต่มีขนสีขาวตลอดลำตัว

4. ไก่พันธุ์นกแดงหางแดง มี เพศผู้ มีลำตัวกลม ไหล่หนาและใหญ่ ปาก แข็ง เกล็ด เล็บ เดือย มีสีเหลืองอมแดง ขนพื้นลำตัวสีแดงขนสร้อยคอ สร้อยปีก สร้อยหลัง มีสีแดงสด ขนปีก ขนหางพัด และหางกระสวย มีสีแดงไก่อ้นแดง เพศเมียมีขนบริเวณลำตัวเป็นสีแดงเหมือนเพศผู้แต่มีสีไม่แดงเข้ม

การศึกษาความหลากหลายของไก่พื้นเมืองในประเทศไทย โดยการสุ่มสำรวจเกษตรกรผู้เลี้ยงไก่ในพื้นที่ภาคเหนือ 3 จังหวัด ได้แก่ เชียงใหม่, ลำพูน, และลำปาง จำนวน 48 ราย และภาค

ตะวันออกเฉียงเหนือ 3 จังหวัด ได้แก่ ขอนแก่น, มหาสารคาม และเลย จำนวน 51 ราย พบว่าจากเกษตรกรผู้เลี้ยงไก่ 99 ราย มีไก่ทั้งหมด จำนวน 7,164 ตัว เฉลี่ยรายละ 72.37 ตัว โดยมีสัดส่วนของไก่พ่อพันธุ์, แม่พันธุ์, ไก่รุ่น, และลูกไก่ เท่ากับ 6.81, 13.23, 33.53, และ 46.43% ตามลำดับ สามารถจำแนกไก่พ่อพันธุ์ออกเป็น 9 กลุ่มสีขน คือ เหลือง, ประดู่, เขียว, แดง, ขี, เทา, ดำ/ลาย, สา, และอื่นๆ เท่ากับ 24.59, 18.03, 4.10, 13.12, 4.71, 4.51, 2.87, 27.25, และ 0.82% ตามลำดับ สำหรับความแตกต่างของไก่พื้นเมืองในภาคเหนือและภาคตะวันออกเฉียงเหนือ พบว่าไก่พ่อและแม่พันธุ์มีน้ำหนักตัวเฉลี่ยไม่แตกต่างกันทางสถิติ ($P>0.05$) เท่ากับ 2,675.00 และ 2,823.86 กรัม, 1,797.87 และ 1,890.43 กรัม ตามลำดับ แต่ไก่พ่อพันธุ์มีความสูงจากพื้นถึงหงอน, ความยาวลำตัว, และความยาวปีกต่ำกว่า ($P<0.01$) เท่ากับ 49.98 และ 58.29 ซม., 20.73 และ 21.78 ซม. 34.48 และ 41.29 ซม. ตามลำดับ ส่วนน้ำหนักไข่เฉลี่ยไม่แตกต่างกันทางสถิติ ($P>0.05$) เท่ากับ 42.12 และ 41.55 กรัม ตามลำดับ โดยเปลือกไข่มีสีขาวนวลถึงน้ำตาล (เจนรงค์ และคณะ 2559)

การศึกษาการขยายพันธุ์ไก่พื้นเมืองพันธุ์เหลืองหางขาว โดยนำตัวผู้ไก่มาใช้เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพการผลิตใช้ไก่พื้นเมืองพันธุ์เหลืองหางขาวเพศผู้ จำนวน 4 ตัว และเพศเมีย จำนวน 12 ตัว การผสมพันธุ์ไก่ตามธรรมชาติและใช้ตัวผู้ไข่อัดโน้ดตีไข่ และกลุ่มการผสมพันธุ์ไก่ตามธรรมชาติ และให้แม่ไก่ฟักไข่ตามธรรมชาติ ไก่พ่อแม่พันธุ์ทดลองจะเลี้ยงในคอกขนาด 2×4 เมตร และใช้อาหารสำเร็จรูปไก่ไข่เลี้ยงตลอดการทดลอง มีน้ำและแร่ธาตุวิตามินละลายน้ำให้กินตลอดเวลา ระยะเวลาการทดลอง 1 ปี เปรียบเทียบความแตกต่างของผลผลิตพบว่าจำนวนรอบของการให้ไข่ต่อปี (clutch/year) กลุ่มที่ใช้ตัวผู้ไข่อัดโน้ดตีไข่มีจำนวนรอบ (22.90 รอบ/ปี) สูงกว่ากลุ่มที่แม่ไก่ฟักไข่เองตามธรรมชาติ (12.60 รอบ/ปี) ($P<0.05$) ทั้งนี้ระยะห่างระหว่างรอบการให้ไข่ของกลุ่มที่แม่ไก่ฟักไข่เองมีระยะยาวนานกว่ากลุ่มที่ใช้ตัวผู้ไข่อัดโน้ดตีไข่ (16 และ 29 วัน/รอบ) ($P<0.05$) จำนวนไข่ทั้งหมดเฉลี่ยต่อตัวตลอดระยะเวลา 1 ปี พบว่ากลุ่มที่ใช้ตัวผู้ไข่อัดโน้ดตีไข่มีจำนวนไข่ 82.33 ฟอง/ตัว/ปี ซึ่งมีปริมาณสูงกว่ากลุ่มที่แม่ไก่ฟักไข่เองมีจำนวนไข่เท่ากับ 51.33 ฟอง/ตัว/ปี ($P<0.05$) เปอร์เซ็นต์การฟักไข่จากไข่รวมทั้งหมดพบว่ากลุ่มที่ใช้ตัวผู้ไข่อัดโน้ดตีไข่ 59.00 เปอร์เซ็นต์ ซึ่งสูงกว่ากลุ่มที่ให้แม่ไก่ฟักไข่เองมีค่าเท่ากับ 31.64 เปอร์เซ็นต์ ส่วนเปอร์เซ็นต์การสูญเสียพบว่ากลุ่มที่ใช้ตัวผู้ไข่อัดโน้ดตีไข่มีเปอร์เซ็นต์ไข่ตายโคม (12.83 เปอร์เซ็นต์) สูงกว่า ($P<0.05$) ส่วนกลุ่มที่แม่ไก่ฟักไข่เองมีเปอร์เซ็นต์แม่ไก่เหยียบไข่แตกเท่ากับ 45.42 เปอร์เซ็นต์ ($P<0.05$) และจำนวนลูกไก่ต่อปีในกลุ่มที่ใช้ตัวผู้ไข่อัดโน้ดตีไข่มีจำนวน 125.50 ตัว/ปี มีค่าสูงกว่ากลุ่มที่แม่ไก่ฟักไข่เองมีค่าเท่ากับ 34.50 ตัว/ปี ($P<0.05$) (วนิดา และคณะ 2559)

งานวิจัยเพื่อสร้างฝูงพ่อแม่พันธุ์ไก่พื้นเมืองไทยพันธุ์สี ที่มีชนสีขาวปลอด เพื่อพัฒนาพันธุ์กรรมไก่ด้านการเจริญเติบโตให้ดีขึ้น โดยในเพศเมียจะไม่เสียความสามารถด้านการให้ไข่ ทำการคัดเลือกไก่ต่อเนื่องกัน 5 ชั่วรุ่น จัดโปรแกรมผสมพันธุ์ไก่ใช้วิธีผสมเทียมเมื่อไก่มีอายุที่เหมาะสม (หลังให้ไข่ฟองแรก 6 สัปดาห์) อัตราส่วนเพศผู้ต่อเพศเมีย 1:5 ผสมเทียมสัปดาห์ละ 2 ครั้ง เก็บไข่เข้าฟัก 3 สัปดาห์ติดต่อกัน นำลูกไก่ที่ฟักออกแต่ละรุ่นชั่งน้ำหนักลูกไก่แรกเกิดและชั่งทุก 4 สัปดาห์ นำข้อมูลน้ำหนักไก่เมื่อ 16 สัปดาห์และความกว้างหน้าอกคำนวณหาการผสมพันธุ์ (breeding value) พบว่าจากชั่วรุ่นที่ 1 ถึง ชั่วรุ่นที่ 5 น้ำหนักเฉลี่ยเมื่ออายุ 16 สัปดาห์ เท่ากับ 1,225.99 1,265.86 1,461.94 1,326.16 และ 1,439.36 กรัม ตามลำดับ น้ำหนักสูงกว่าเดิมเฉลี่ย 213.37 กรัม การเจริญเติบโตเฉลี่ยวันละ 12.85 กรัม ความกว้างอกเมื่ออายุ 16 สัปดาห์เฉลี่ยเท่ากับ 5.46 5.90 5.54 5.56 และ 5.65

เซนติเมตร ตามลำดับ อายุเมื่อให้ไข่ฟองแรกเท่ากับ 211.30 178.66 175.83 171.91 และ 171.10 วัน ตามลำดับ ในช่วงวันที่ 5 อายุการให้ไข่เร็วขึ้นกว่าช่วงแรก ประมาณ 40 วัน น้ำหนักไข่ฟองแรกเท่ากับ 35.58 36.99 34.29 32.53 และ 35.14 กรัม ตามลำดับ น้ำหนักตัวแม่ไก่เมื่อให้ไข่ฟองแรก 1,390 1,426.29 1,467.61 1,446.33 และ 1,529 กรัม ตามลำดับ จำนวนไข่เมื่อแม่ไก่อายุครบ 300 วันเท่ากับ 36.38 38.28 40.29 42.42 และ 45.58 ฟอง ตามลำดับ ซึ่งมากกว่าช่วงแรกประมาณ 9 ฟอง (สุจิตรา และคณะ 2556)

การศึกษาพัฒนาระบบสนับสนุนอาชีพผู้เลี้ยงไก่ไข่ทำพระ โดยการการนำพันธุ์ไก่อายุ 3 เดือน จำนวน 12 ตัว/ครอบครัว เป็นเพศผู้ 2 ตัว และเพศเมีย 10 ตัว ลงสู่ชุมชนในรูปแบบของการสร้างเครือข่ายเกษตรกรเลี้ยงไก่ไข่ทำพระในพื้นที่ของจังหวัดขอนแก่น เลย และมหาสารคาม (จังหวัดละ 10 ครอบครัว) พบว่า สมรรถภาพการผลิตของไก่ไข่ทำพระในหมู่บ้าน มีอายุและน้ำหนักตัวเมื่อให้ไข่ฟองแรก เท่ากับ $180.19 + 45.03$ วัน และ $1.42 + 0.23$ กิโลกรัม ตามลำดับ มีค่าเฉลี่ยการให้ไข่ และ ลูกไก่ฟองแรก เท่ากับ $11.62 + 2.85$ ฟอง และ $8.56 + 3.06$ ตัว ตามลำดับ มีอัตราการตายเมื่ออายุ 3 เดือน ถึงให้ไข่ฟองแรก เท่ากับร้อยละ 7.00 ผู้บริโภคนิยมบริโภคเนื้อไก่ เป็นอันดับสองรองจากการบริโภคเนื้อหมู ชนิดของอาหารที่นิยมนำไก่ไปปรุงเป็นอาหารหรือบริโภค ได้แก่ ต้มยำ ย่าง/อบ แกง อ่อม และลาบ ตามลำดับ สำหรับการให้ชิมเนื้อไก่ย่างซีท่าพระ พบว่าความพึงพอใจในด้านความนุ่ม กลิ่นหอมของไก่ขณะเคี้ยวด้านรสชาติ และความพึงพอใจโดยรวม อยู่ในระดับคะแนน 3.55 – 3.85 หมายถึงพึงพอใจมาก ข้อเด่นของไก่ย่างซีท่าพระคือ เนื้อแน่น รสชาติดี ขณะที่ข้อด้อยคือ เนื้อแห้ง และเนื้อน้อยสำหรับความพึงพอใจของผู้บริโภคที่มีต่อเนื้อไก่ซีท่าพระโดยการให้ชิมเนื้อไก่ ส่วนความพึงพอใจโดยรวม ได้คะแนน 4.29 – 4.51 หมายถึงพึงพอใจมากที่สุด (ชูศักดิ์ และคณะ 2555)

ซึ่งจะเห็นว่าไก่พื้นเมืองมีศักยภาพในการพัฒนาด้านพันธุ์ ระบบการเลี้ยง การจำหน่าย สำหรับส่งเสริมเพื่อสร้างมูลค่าไก่พื้นเมืองสร้างเป็นอาชีพเสริมสำหรับเกษตรกรบนพื้นที่สูงได้ต่อไป